

Over drankgebruik, vreemd volk, 'moetjes' en buitenechtelijke kinderen

Reis mee door het Brabant van de Commissaris van de Koningin baron van Voorst tot Voorst

Terugkomen op kwesties, informeren naar personen en ontwikkelingen. Zijn geheugen zal het lokale bestuur ongetwijfeld af en toe lelijk verrast hebben. Tussen 1894 en 1928 was mr. A.E.J. baron Van Voorst tot Voorst Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant. Van een van zijn taken, het regelmatig bezoeken van alle gemeenten in de provincie, hield hij een dagboek bij, waarin de smeuge opmerkingen niet van de lucht zijn. Het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) heeft al zijn aantekeningen nu online gezet.

Via de nieuwe thema website ['Door de ogen van de Commissaris van de Koningin'](#) heeft de 'CdK' ons een unieke inkijk nagelaten op zijn verhouding tot het lokale bestuur, honderd jaar geleden. Maar ook op de bevolking met al haar problemen en uitdagingen. De pennenvruchten van de commissaris stonden al per plaats gerangschikt op onze BHIC-site. *Nieuw* is deze website waarbij je niet alleen per plaats maar ook chronologisch en thematisch onderzoek (via Ctrl F) kunt doen in het Brabant van honderd jaar geleden.

Feestelijk onthaal

De commissaris ondernam zijn bezoeken samen met een ambtenaar - vaak ook ter controle - per trein of tram en een rijtuig, later per auto. De eerste ontvangst was feestelijk. De vlaggen werden uitgestoken en vaak was ook de harmonie of een erewacht opgetrommeld. Vaste onderdelen waren een gesprek met burgemeester en wethouders, een audiëntie voor de inwoners, soms ook een bezoek aan een school of bedrijf. Die gesprekken waren niet altijd inspirerend en dan had de commissaris moeite zijn ogen erbij open te houden. Maar hij respecteerde het lokaal bestuur en was geïnteresseerd. Hij adviseerde, bekritiseerde en zei wat hij verbeterd wilde zien.

Vuilpoezen en mussennesten

Met de aantekeningen tot zijn beschikking kon hij zijn volgende bezoek goed voorbereiden. Zijn notities gaan bijvoorbeeld over het raadhuis, de secretarie en het personeel. En die zijn vaak niet mals! De secretarie van Aarle-Rixtel vond Van Voorst tot Voorst meer dan smerig, een echte vuilpoes. In Gassel ontdekte hij een mussennest in een kast. Maar vaak toonde hij zich ook tevreden over de situatie. De audiënties waren niet altijd druk. Mensen kwamen meestal met verzoeken.

Hij schrijft ook over de plaatselijke politieke verhoudingen, de invloed van de socialisten en de (wan)toestanden rond de verkiezingen. Boeiend zijn de observaties over de ontwikkeling van de arbeidsverhoudingen in de agrarische sector en de industrie. De

baron is bezorgd over de gevolgen van de fabrieksarbeid voor de morele toestand van de bevolking. Ook in de huisvesting had de commissaris oog voor wantoestanden en goede ontwikkelingen.

De toestand van de armen en de gezondheidszorg komen in elk verslag voor. De zedelijkheid is belangrijk voor Van Voorst tot Voorst; hij maakt zich druk over het aantal 'moetjes', gedwongen huwelijken als gevolg van zwangerschap.

Goed onderwijs lag de commissaris na aan het hart, maar evenzeer de leerplicht. Een laatste belangrijk element was de Eerste Wereldoorlog. Het 'vreemd volk', dat door de mobilisatie en de stroom Belgische vluchtelingen in de provincie kwam, had zijn weerslag op de zeden en gewoonten.

Boeiende observaties

Al met al bieden de dagboeknotities een boeiende kijk op de bevolking en het plaatselijke bestuur in Brabant. Zijn talloze contacten die ogenschijnlijk weinig verband met elkaar hebben, vertellen samen het verhaal van een Brabant dat nog vooral dorps en zeer kleinschalig was, maar dat te maken kreeg met grote veranderingen. De commissaris die vanuit zijn positie met een open oog voor het geheel zich verdiepte in de invloed van die ontwikkelingen op de lokale gemeenschap, leverde met zijn werkbezoeken een eigen bijdrage aan de kwaliteit van de provincie in die dagen. Volg de ontwikkelingen van Aalst tot Zundert. Lees wat Van Voorst tot Voorst in die tijd over jouw dorp of stad schreef en laat vooral ook je reactie achter op:

'Door de ogen van de Commissaris van de Koningin', te vinden via:
www.bhic.nl/decommissarisvertelt

's-Hertogenbosch, 20 augustus 2019